'יְבָמָה יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה', כלומר שביאה היא הדרך שהיבם לוקח אותה.

שואלת הגמרא: 'וְאֵימָא מדויק מהפסוק שיבמה לְכוֹלָּהּ מֵילְתָא – בכל דבר היא כְּאִשָּׁה, ונקנית גם בכסף ושטר, שהרי כתוב 'ולקחה לו לאשה'. משיבה הגמרא: לֹא סָלְקָא דַּעְתָּךְ לומר כך, דְּתָנְיָא, 'יָכוֹל כֶּסֶף וּשְׁטָר גּוֹמְרִים בָּהּ – ביבמה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַבִּיאָה גּוֹמֶרֶת בָּהּ, תַּלְמוּד לוֹמַר (שם) 'וְיִבָּמָהּ', דהיינו לשון ביאה, ומזה שכתוב בפסוק פעמיים לשון ביאה משמע שרק בִּיאָה גּוֹמֶרֶת בָּהּ וְאֵין כֶּסֶף וּשְׁטָר גּוֹמְרִים בָּהּ. שואלת הגמרא: וְאֵימָא נלמד כדברי רב יוסי בר חנינא (יבמות ח:), מַאי 'וְיִבָּמָהּ', דִּכְעַל כַּרְחָהּ מְיַבֵּם וקנה אותה והיא אשתו לכל דבר. משיבה הגמרא: אפשר ללמוד מהמילה 'ויבמה' את שניהם, שאִם כֵּן שלומדים רק שנקנית דווקא בביאה, לֵימָא קְרָא – היה צריך להיות כתוב בפסוק 'וְיִבֵּם', מַאי 'וְיִבָּמָהּ', אלא שָׁמְעַתְ מִינָּהּ תַּרְתֵּי – את שני הדינים:

שנינו במשנה (לעיל ב.), היבמה נקנית בביאה, וקונה את עצמה בַּחֲלִיצָה ובמיתת הבעל, הגמרא מבררת את מקור הדין שחליצה מתירה את היבמה לכל העולם. שואלת הגמרא: מְנָלָן – מנין לנו שחליצה מתירה את היבמה לכל העולם, שמא היא רק מצוה שהתורה הטילה על היבם. משיבה הגמרא: דִּכְתִיב (דברים כה י) 'וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל', ודורשים ממילים 'בישראל בית חלוץ' שבישראל ראויה להביא לבית משעה שחלצה, כלומר שבְּיָוֵן שֶׁחָלַץ בָּהּ נַעַל הוּתְּרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל. שואלת הגמרא: וכי הַאי 'יִשְׂרָאֵל' לְהָכִי הוּא דְּאָתָא – בא ללמד שחלוצה מותרת להינשא, הלא הַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ – הוא נצרך לְכִדְתָנֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, ש'בְּיִשְׂרָאֵל' מלמד שרק בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל יכולה לחלוץ, וְלֹא בְּבֵית דִּין שֶׁל [עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים] [גּוֹיִם]. משיבה הגמרא: תְּרֵי [ד' שני] 'בְּיִשְׂרָאֵל' כְּתִיבִי, פעם אחת בפסוק זה ופעם נוספת בפסוק (דברים כה ז) 'לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל', מפסוק אחד דורשים שחלוצה מותרת להינשא, ומפסוק שני דורשים שאינה חולצת בבית דין של גרים.

שואלת הגמרא: וְאַכַּתִּי מִיבָּעֵי לֵיהּ – עדיין צריכים את הפסוק 'בישראל' לְכִדְתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, פַּעַם אַחַת הָיִינוּ יוֹשְׁבִים לִפְנֵי רַבִּי טַרְפוֹן, וּבָאתָה יְבָמָה לַחֲלוֹץ, וְאָמַר לָנוּ רבי טרפון, עֲנוּ כּוּלְּכֶם וְאָמְרוּ 'חֲלוּץ הַנָּעַל' 'חֲלוּץ הַנָּעַל'. והבינה הגמרא שרבי טרפון למד דין זה מ'בישראל', שכל הנמצאים בחליצה צריכים לומר 'חלוץ הנעל'. משיבה הגמרא: הֲהוּא – דין זה אינו נלמד מ'בישראל' אלא מַ'וְנִקְרָא שְׁמוֹ' נַפְקָא – הוא נלמד, שאם רק הדיינים היו צריכים לומר 'חלוץ הנעל' היה צריך להיות כתוב 'וקראו שמו':

שנינו במשנה (לעיל ב.) היבמה נקנית בביאה, וקונה את עצמה בחליצה וּבְמִיתַת הַיָּבָם, הגמרא מבררת את מקור הדין שמיתת היבם מתירה את היבמה לכל העולם. שואלת הגמרא: מְנָלָן – מנין לנו שמיתת היבם מתירה את היבמה לכל העולם. משיבה הגמרא: לומדים כָּל וְחוֹמֶר מאשת איש, וּמָה אֵשֶׁת אִישׁ שעונשה חמור שֶׁהִיא בְּחֶנֶק אם זינתה, וּמִיתַת הַבַּעַל מַתִּירָתָהּ לכל העולם, יְבָמָה שֶׁהִיא אסורה לכל העולם רק בְּלָאו, ואם עברה על הלאו אינה חייבת חנק, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שתהיה מותרת במיתת היבם.

פורכת הגמרא: מָה לְאֵשֶׁת אִישׁ שֶׁכֵּן יוֹצְאָה בְּגֵט, תֹּאמַר בְּזוֹ – ביבמה שֶׁאֵינָהּ יוֹצְאָה בְּגֵט, ואין ללמוד יבמה בקל וחומר מאשת איש. דוחה הגמרא את הפירכא: יבמה אינה חמורה יותר מאשת איש, כיון שכמו שאשת איש יוצאת בגט, הָא נָמֵי – גם יבמה יוֹצְאָה בַּחֲלִיצָה, וחליצה היא במקום גט, ואפשר ללמוד יבמה בקל וחומר מאשת איש.

פורכת הגמרא באופן אחר: אֶלָּא, מָה לְאֵשֶׁת אִישׁ שמסתבר שהיא מותרת במיתת הבעל, שֶׁכֵּן בעלה אוֹסְרָהּ ולכן הוא מַתִּירָהּ, אבל ביבמה שהאוסר הוא הבעל, אין סברא לומר שמיתת היבם תתיר אותה. דוחה הגמרא: אָמַר רַב אַשִׁי, הָא נָמֵי – גם ביבמה מסתבר שהיא מותרת במיתת היבם, כיון שהאוֹסְרָהּ הוא המַתִּירָהּ, כלומר הַיָּבָם אוֹסְרָהּ, שהרי לולא היבם היתה היבמה מותרת במיתת בעלה, ולכן הַיָּבָם שָׁרֵי לָהּ – מתיר אותה על ידי מיתתו. ושוב אפשר ללמוד יבמה בקל וחומר מאשה.

הגמרא דנה האם אשת איש מותרת על ידי חליצה. שואלת הגמרא: וְתֵהֲא אֵשֶׁת אִישׁ יוֹצְאָה מבעלה ומותרת לכל העולם בַּחֲלִיצָה, מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה יְבָמָה שֶׁאֵינָהּ יוֹצְאָה בְּגֵט, יוֹצְאָה בַּחֲלִיצָה, זוֹ – אשת איש שֶׁיּוֹצְאָה בְּגֵט, האם אֵינוֹ דִּין שֶׁיּוֹצְאָה בַּחֲלִיצָה. משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא (דברים כד א) 'וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת', ומסמיכות 'ספר' ל'כריתות' דורשים שרק סֵפֶר – גט כּוֹרְתָהּ מהבעל, וְאֵין דָּבָר אַחֵר כּוֹרְתָהּ מהבעל.

הגמרא דנה האם יבמה מותרת על ידי גט. שואלת הגמרא: וְתֵהֲא יְבָמָה יוֹצֵאת מִדְּיוֹם, מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמָה אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁאֵינָהּ יוֹצְאָה בְּגֵט, יוֹצְאָה בַּחֲלִיצָה, יְבָמָה שֶׁיּוֹצְאָה בַּחֲלִיצָה, אֵין דִּין שֶׁיּוֹצְאָה בְּגֵט. משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא (דברים כה ט) 'וְנִגְּשָׁה יִבְמָתוֹ וגו' וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו', והמילה 'כָּכָה' באה לעַיכּוּבָא שרק בחליצה היא יוצאת, ולא בגט.

מקשה הגמרא: וְכָל הֵיכָא דְּאִיכָּא – וכי בכל מקום שיש עִיכּוּבָא לֹא דָּרְשֵׁי קַל וָחוֹמֶר, וְהָא לגבי יוֹם הַכִּפּוּרִים יש מיעוט לעכב ואף על פי כן משמע שאפשר לדרוש קל וחומר, דִּכְתִיב (ויקרא טז ח) 'וְנָתַן אַהֲרֹן וגו' גּוֹרָל אֶחָד לַה' וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל' וְכתוב גם 'חֻקָּה' שנאמר (שם כט) 'וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם', וכל מקום שנאמר 'חוקה' הכוונה לעכב, וְתַנְיָא על הפסוק (שם ט) 'וְעָשָׂהוּ חַטָּאת', שרק הַגּוֹרָל עוֹשֶׂה את השעיר לְחַטָּאת, וְאֵין קריאת הַשֵּׁם 'חטאת' בלי גורל עוֹשָׂה חַטָּאת, שֶׁהֵייתִי יָכוֹל לומר וַהֲלֹא דִּין – קל וחומר הוּא, וּמָה בְּמָקוֹם – לגבי המחויב להביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה, שֶׁלֹּא קִידֵּשׁ הַגּוֹרָל – שאם עשה גורל איזה לחטאת ואיזה לעולה, לא חל הגורל, קִידֵּשׁ הַשֵּׁם – אם בשעה שלקחם קרא עליהם שם 'חטאת' ושם 'עולה' חלה אמירתו, מָקוֹם – ביום הכיפורים שֶׁקִּידֵּשׁ הַגּוֹרָל, האם אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַשֵּׁם, תַּלְמוּד לוֹמַר מיעוט נוסף 'וְעָשָׂהוּ חַטָּאת', שרק הַגּוֹרָל עוֹשֶׂה חַטָּאת וְאֵין הַשֵּׁם עוֹשֶׂה חַטָּאת. ומדייקת הגמרא, וְתַעֲמֵא שלא דורשים קל וחומר, משום דְּמַעֲטֵיהּ קְרָא 'ועשהו חטאת', הָא לַאו הָכִי דָּרְשִׁינַן קַל וָחוֹמֶר אַף עַל גַּב דִּכְתִיב בֵּיהּ 'חוּקָּה' שזה מיעוט לעכב. ואם כן גם ביבמה אף שיש מיעוט לעכב אפשר ללמוד קל וחומר מאשת איש שיוצאת בגט.

הגמרא מביאה דרשה אחרת שיבמה אינה מותרת על ידי גט: אָמַר קְרָא (דברים כד א) 'וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת', ודורשים שרק 'לָהּ' – לאשת איש רגילה כותב גט מועיל, וְלֹא לְיָבָמָה. שואלת הגמרא: וְאֵימָא שלומדים מ'לָהּ' שצריך לכתוב את הגט לְשֵׁמָהּ של האשה, ולא לשם אשה אחרת. משיבה הגמרא: תְּרֵי 'לָהּ' כְּתִיבִי לגבי גט, פעם אחת בפסוק זה, ופעם נוספת (שם ג) 'וְשִׁגְּאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת', ולומדים משני הפסוקים את שני הדינים הללו. שואלת הגמרא: וְאַכַּתִּי מִיבָּעֵי לֵיהּ – עדיין צריכים את שני הפסוקים לדרשות אחרות, חַד 'לָהּ' ללמוד שצריך לכתוב את הגט לְשֵׁמָהּ, וְאִידָךְ 'לָהּ' לומדים ש'לה' וְלֹא לָהּ וְלַחֲבֵירְתָהּ – שאדם שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוים אינו יכול לגרש אותן בגט אחד. ואי אפשר לדרוש שיבמה אינה מותרת על ידי גט.

הגמרא מביאה דרשה אחרת שיבמה אינה מותרת על ידי גט: אֲלָא אָמַר קְרָא (דברים כה י) 'וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חלוץ הַנָּעַל', והמילה 'נעל' מיותרת, כיון שיכלה התורה לכתוב רק 'ונקרא שמו בישראל בית החלוץ', ודורשים, 'נַעַל' אֵין [־כן] מתירה את היבמה, אבל מִידֵּי אַחֲרִינָא – דבר אחר, כלומר גט, לֹא מתיר אותה. שואלת הגמרא: וְהַאי 'נַעַל' לְהָכִי הוּא דְּאָתָא – ללימוד זה הוא בא, הלא הַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ – פסוק זה נצרך לְכִדְתַנְיָא על הפסוק (דברים כה ט) 'וְחָלְצָה נַעֲלוֹ', ומשמע בפסוק שאֵין לִי אֶלָּא נַעֲלוֹ של היבם, אולם אם חלצה בְּנַעַל שֶׁל כָּל אָדָם אחר, מְנָא לֵיהּ – מנין שהחליצה חלה, תַּלְמוּד לוֹמַר פעמיים 'נַעַל' 'נַעַל', וריבָּה הכתוב שאף בנעל של אדם אחר חלה החליצה. שואלת הברייתא, אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר 'נַעֲלוֹ' שמשמע שרק בנעל של היבם חלה החליצה, ומשיבה הברייתא, שדורשים שצריך נַעֲלוֹ הָרָאוּי לוֹ – במידתו של היבם, פָּרַט לְגָדוֹל שֶׁאֵין יָכוֹל לְהַלֵּךְ בּוֹ – לנעל גדולה שאדם אינו יכול ללכת עמיה, שאם חלצה בה לא חלה החליצה, וּפָרַט לְקָטָן שֶׁאֵין חוֹפָּה – לנעל קטנה שאינה מכסה אֶת רוֹב רַגְלוֹ של היבם, שאם חלצה בה לא חלה החליצה, וּפָרַט

לְמָסוּלִים – נעל שנפחתה שֶׁאֵין לוֹ עָקֵב, שאם חלצה בה לא חלה החליצה. ואם כן אי אפשר לדרוש שדווקא על ידי חליצת נעל היבמה מותרת ולא על ידי דבר אחר. משיבה הגמרא: אִם כֵּן נִיכָּתוֹב קְרָא נָעַל, מַאי חֲלִיצָה, שָׁמְעַתְּ מִינָּהּ תַּרְתֵּי – אלא אפשר ללמוד את שני הדינים, שחליצה חלה בנעל של אדם אחר, ושיבמה מותרת רק על ידי חליצה ולא על ידי גט:

משנה

לאחר שהתבאר במשנה הקודמת מה הם דרכי קניית אשה וכיצד היא יוצאת מרשות בעלה, ממשיך המשנה לבאר דרכי קניינים נוספים. עֶבֶד עִבְרִי נִקְנֶה בְּכֶסֶף וּבְשְׁטָר, וְקוֹנֶה עַצְמוֹ לצאת לחירות בְּשָׁנִים – כעבור שש שנים ממכירתו, וּבְיוֹבֵל – או בשנת היובל אם חלה בתוך שש שנים, וּבִגְרָעוֹן כֶּסֶף – או פודה את עצמו בכסף ומנכה משוויו את השנים שכבר עבד ונותן לאדון את היתרה. יְתֵירָה עָלָיו אִמָּה הָעִבְרִיָּה – יתרון לאמה העבריה על עבד עברי, שֶׁמלבד שנקנית וקונה את עצמה בכל הקניינים שנאמרו בו, אף קוֹנָה אֶת עַצְמָהּ בִּסְימָנִין – סימני נערות, שאם הביאה שתי שערות במקומות הידועים, נעשית נערה ויוצאת לחירות. הַנַּרְצָע – עבד שאינו רוצה לצאת לחירות בסוף שש שנים ונרצע, נִקְנֶה בִּרְצִיעָה זו להמשיך להיות עבד. וְקוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ לצאת לחירות בְּיוֹבֵל, וּבְמִיתַת הָאָדוֹן.

גמרא

הגמרא מבררת את המקור לקנינים האמורים במשנה, ושואלת עֶבֶד עִבְרִי נִקְנֶה בְּכֶסֶף מְנָלָן. משיבה הגמרא, אָמַר קְרָא בעבד עברי שנמכר לנכרי ובא להיפדות (ויקרא כה נא) 'יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ', מְלַמֵּד – נמצינו למדים שֶׁנִּקְנֶה בְּכֶסֶף. אולם הגמרא דוחה ראיה זו, ואומרת אַשְׁכְּחָן – בפסוק זה מצאנו שמועיל קנין כסף רק בעֶבֶד עִבְרִי הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, ובו מסתבר לומר כן הוֹאִיל וְכָל קִנְיָנוֹ של נכרי במטלטלין הוא בְּכֶסֶף, אולם עבד עברי הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל שקנינו במשיכה מְנָלָן שעבד עברי נקנה לו בכסף. הגמרא מביאה מקור אחר לכך, אָמַר קְרָא באמה העבריה הבאה לפדות את עצמה (שמות כא ה) 'אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ', משמע שהאדון מסייע לה להיפדות, [שהרי לא נאמר 'ונפדית' שמשמעו שהיא פודה את עצמה לבד] מְלַמֵּד שֶׁמְּגָרַעַת פְּדִיוֹנָהּ וְיוֹצְאָה – שהאמה מנכה משוויה את שכר הזמן שעבדה, לפי חשבון, ונותנת לאדון את היתרה, ויוצאת לחירות. אם כן, מוכח שאמה [וכן עבד עברי] נקנים בכסף, כי אם אינה נקנית בכסף מהיכן היא מגרעת. הגמרא מקשה אף על המקור הזה, אַשְׁכְּחָן אָמָה הָעִבְרִיָּה שנקנית בכסף, והדין נותן לומר כן הוֹאִיל וּמִיקַּדְּשָׁה בְּכֶסֶף מִיקַּנְיָא בְּכֶסֶף – מאחר והיא מתקדשת בכסף לכן היא אף נקנית בכסף, אבל עֶבֶד עִבְרִי שלא מועיל בו קנין כסף במקום אחר, מְנָלָן שנקנה בכסף. מתרצת הגמרא, אָמַר קְרָא (דברים טו יב)'כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים', מַקִּישׁ עִבְרִי לְעִבְרִיָּה, כשם שאמה העבריה נקנית בכסף כך עבד עברי נקנה בכסף. הגמרא ממשיכה ומקשה, אַשְׁכְּחָן – מהיקש זה אין לנו ללמוד שנקנה בכסף אלא עבד שמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין, שכן הפסוק 'כי ימכר' מדבר בנמכר ע"י בי"ד, וגם הדין נותן לומר בו שנקנה בכסף הוֹאִיל וּבקלות הוא נמכר, שכן נִמְכָּר ע"י בי"ד בְּעַל כּוֹרְחוֹ, אבל מוֹכֵר עַצְמוֹ מְנָלָן שאף הוא נקנה בכסף. מתרצת הגמרא, יָלִיף – מוכר עצמו נלמד בגזירה שוה 'שָׁכִיר' 'שָׁכִיר' מעבד שמכרוהו בי"ד, שבמכרוהו בי"ד נאמר (דברים טו יח) 'כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר' וגו', ובמוכר עצמו נאמר (ויקרא כה לט) 'וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וגו' כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ'. הגמרא מקשה על התירוץ, הָנִיחָא לְמַאן דְּיָלִיף – תירוץ זה ניחא למי שלומד את הגזירה שוה 'שָׂכִיר' 'שָׂכִיר', אֶלָּא לְמַאן דְּלָא יָלִיף – אולם מי שאינו לומד גזרה שוה 'שָׂכִיר' 'שָׂכִיר', מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מהיכן לדעתו נלמד מוכר עצמו שנקנה בכסף. מתרצת הגמרא, אָמַר קְרָא – נאמר לגבי נמכר לנכרי (ויקרא כה מז) 'וְכִי תַשִּׂיג' בתוספת וא"ו לומר שדין נמכר לנכרי מוֹסֵף עַל עִנְיַן רִאשׁוֹן – מתווסף ומתערב עם הדין המוזכר לפניו, והוא נמכר לישראל, וְיִלְמַד עֶלְיוֹן מַתַּחְתּוֹן – ילמד מוכר עצמו לישראל המוזכר תחילה מנמכר לנכרי המוזכר אחריו, כשם שנמכר לנכרי נקנה בכסף אף נמכר לישראל נקנה בכסף.

הגמרא הזכירה מקודם שיש תנא שאינו דורש גזירה שוה 'שכיר' 'שכיר', כעת מבררת הגמרא וּמַאן תַּנָּא דְּלָא יָלִיף – ומיהו התנא שאינו לומד את הגזירה שוה 'שָׂכִיר' 'שָׂכִיר'. משיבה הגמרא, הַאי תַּנָּא הוּא, דְּתַנְיָא, ישנם חילוקי דינים בין מוכר עצמו למכרוהו בי"ד, שהַמּוֹכֵר עַצְמוֹ נִמְכָּר לְשֵׁשׁ שנים וְיָתֵר עַל שֵׁשׁ כפי שהתנו ביניהם המוכר והקונה, ואילו מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין אֵינוֹ נִמְכָּר אֶלָּא לְשֵׁשׁ, שנאמר בו (דברים טו יב) 'כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ וגו' וְעָבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים' וכן (שמות כא ב) 'כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד', ולשונות 'כי ימכר' ו'כי תקנה' משמע בנמכר ע"י אחרים ובנקנה מאת אחרים דהיינו בי"ד. חילוק נוסף, שהַמּוֹכֵר עַצְמוֹ אם אינו רוצה לצאת לחירות לאחר שש אֵינוֹ נִרְצָע, ואילו מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין נִרְצָע וממשיך לעבוד את האדון, שנאמר בו (שמות כא ו) 'וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם'. עוד חילוק, שהמּוֹכֵר עַצְמוֹ אֵין מַעֲנִיקִים לוֹ – אין חובה לתת לו מתנות בעת שחרורו, אבל מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין מַעֲנִיקִים לוֹ, שנאמר בו (שם יד) 'הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ' וגו'. וחילוק נוסף, שהַמּוֹכֵר עַצְמוֹ אֵין רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ בכפיה שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית לבוא עליה כדי שיולדו לו עבדים ממנה, ואילו מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית בעל כרחו. רַבִּי אֶלְעָזָר חולק על כל דברי ת"ק וְאוֹמֵר, זֶה וְזֶה – מוכר עצמו ומכרוהו בי"ד אֵינוֹ נִמְכָּר אֶלָּא לְשֵׁשׁ, וְזֶה וְזֶה נִרְצָע, וְזֶה וְזֶה מַעֲנִיקִים לוֹ, וְזֶה וְזֶה רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית. מַאי לָאו בְּהָא קְמִיפַּלְגִי – מסתבר שבכך נחלקו ת"ק ור"א, דְּתַנָּא קַמָּא לֹא יָלִיף – אינו סובר את הגזירה שוה 'שָׂכִיר' 'שָׂכִיר', ולכן כל הדינים שנאמרו במכרוהו בי"ד אינם נוהגים במוכר עצמו, וְרַבִּי אֶלְעָזָר יָלִיף שָׂכִיר שָׂכִיר. הגמרא דוחה את האפשרות לפרש את מחלוקת ת"ק ור"א בענין זה, אָמַר רַב מַתְנְיוֹמֵי מִשְׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי דְּכוּלֵּי עָלְמָא – ת"ק ור"א יָלִיף – לומדים את הגזירה שוה שָׂכִיר שָׂכִיר לענין אחר, וְהָכָא – בברייתא זו בְּהַאי קְרָא קְמִיפַּלְגִי – נחלקו בביאור הפסוקים האמורים בענינים אלו. ורב טביומי מפרש במה נחלקו בדין הראשון שבברייתא, מַאי מַעֲמָא דְּתַנָּא קַמָּא דְּאָמַר מוֹכֵר עַצְמוֹ נִמְכָּר לְשֵׁשׁ וְיָתֵר עַל שֵׁשׁ, ואינו לומד בגזירה שוה ממכרוהו בי"ד שאינו נמכר אלא לשש, משום שמִּיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין 'וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים', ומשמע שדווקא זה – עבד שמכרוהו בי"ד, עובד רק שש שנים, וְלֹא מוֹכֵר עַצְמוֹ. וְאִידָךְ – ר"א שאמר שאף מוכר עצמו יוצא בשש, סובר שהמיעוט 'וַעֲבָדְךָ' בא לומר לְךָ וְלֹא לְיוֹרֵשׁ, שאם מת האדון ואין לו בן יוצא העבד לחירות ואינו עובד את שאר היורשים. וְאִידָךְ – ת"ק, סובר ש'וַעֲבָדְךָ' אַחֲרִינָא כְּתִיב – במקום אחר נאמר שוב (דברים טו יח) 'כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדֶךָ', וממנו נלמד שאין עבד עברי עובד את היורשים. וְאִידָךְ – ר"א, הֲהוּא – 'עבדך' שנאמר שם לְהַרְצָאַת אֲדוֹן הוּא דְּאָתָא – לרצות את האדון שלא יקשה לו להעניק לעבדו ביציאתו, ואמרה לו התורה 'לֹא יִקְשֶׁה בְעֵינֶךָ בְּשַׁלְּחֲךָ חָפְשִׁי' וגו' כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרַכְךָ ה' אֱלֹקיךָ' וגו'.

רב טביומי ממשיך לבאר במה נחלקו בדין השני שבברייתא. מַאי מַעֲמָא דְּתַנָּא קַמָּא דְּאָמַר מוֹכֵר עַצְמוֹ אֵינוֹ נִרְצָע, ואינו לומד בגזירה שוה ממכרוהו בי"ד שנרצע. מִדְּמִיעֵט רַחֲמָנָא – מכך שמיעטה התורה וכתבה גַּבֵּי מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין 'וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ', ותיבת 'אזנו' מיותרת שהרי נאמר במקום אחר (דברים טו יז) 'ונתתה באזנו', מלמדנו שאין רציעה אמורה אלא בְּאָזְנוֹ שֶׁלּוֹ – של מכרוהו בי"ד האמור בענין, וְלֹא בְּאָזְנוֹ שֶׁל מוֹכֵר עַצְמוֹ, שמוכר עצמו אינו נרצע.